

TÜRKİYE'DE KÖMÜR MADENCİLİĞİNDE ÖLÜMLÜ İŞ KAZALARI

D. Mehmet ŞAHİN (M. Sc.)
İş Güvenliği Müfettişi
İSGÜM Teknik Müdür Yardımcısı

TÜRK-İŞ YAYINLARI No : 151

363.119622334

ŞAH

1990

608

TÜRK-İŞ
Bilgi Merkezi

TÜRKİYE'DE KÖMÜR MADENCİLİĞİNDE ÖLÜMLÜ İŞ KAZALARI

D. Mehmet ŞAHİN (M. Sc.)
İş Güvenliği Müfettişi
İSGÜM Teknik Müdür Yardımcısı

TÜRK-İŞ
TÜRK-İŞ YAYINLARI NO : 151
Bilgi Merk

Tarih:.....

Demirbaş No: 5608

Tasnif No: 351.8

363.119622334
ŞAH
1990
5608

SUNUŞ

1983 yılının ilk yarısı, maden işçilerimiz açısından acılarla dolu geçti. 7 Mart'ta Zonguldak'ta Armutçuk bölgesindeki grizu patlamasında 103 işçimiz, 11 Nisan'da da yine Zonguldak'ta Kozlu bölgesindeki grizu patlamasında 10 işçimiz şehit oldular.

Şehitlerimizin acısını kalbimize gömdük. Onları unutmayacağız. Bu büyük acı içimizde taze kalacak, bundan sonra bu gibi felaketlerin asgariye innesi için yapacağımız çalışmalara ışık tutacaktır.

Kışın odalarımızı ısıtmak için, yerin yüzlerce metre altında kan ter içinde çalışırken, gerekli ilginin gösterilmemesi yüzünden, ölüp giden maden şehitlerimize Allah'tan rahmet diliyoruz.

Çalışma Bakanlığına bağlı İSGÜM (İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Enstitüsü) Teknik Müdür Yardımcısı ve İş Güvenliği Müfettişi Sayın Mehmet Şahin'in hazırladığı ve TÜRK-İŞ/AAFLI (Asya - Amerika Hür Çalışma Enstitüsü) Ortak İşbirliği Projesi çerçevesinde yayınlanan bu orijinal araştırmanın, maden işçilerinin güvenliğini sağlamak için yapılacak çalışmalarda bütün ilgililere rehber olacağını umuyoruz.

Saygılarımızla,
TÜRK-İŞ İcra Kurulu

NOT : Sayın Mehmet Şahin, bu araştırmasını hazırladıktan sonra, daha matbaa tashihlerini görmeden, ani bir rahatsızlıkla vefat etmiştir. Kendisinin işçi sağlığı konusundaki ciddi ve yazarlı çalışmalarını bu vesile ile minnetle anıyoruz; kendisine Allah'tan rahmet, geride bıraktıklarına da sabır temenni ediyoruz.

I. G İ R İ Ő :

Üzerimizde çalışma hayatı ile ilgili diğer değerlendirmelerde olduğu gibi iş kazalarının değerlendirilmesinde de temel kaynak SSK İstatistik Yıllıklarıdır. İstatistik yıllıklarında işkolları üzerinden yapılan değerlendirmelerde özellikle sürekli işgöremezlik ve ölüm olaylarında hesaplamalara esas alınabilecek gün/işçi kayıpları yer almadığından, kayıpların parasal yönünü hesaplamak oldukça güç olmaktadır.

ABD'de her ölüm ve sürekli işgöremezlik için 7500 işgünü (Gün/işçi) kaybının beklendiği kabul edilmiştir. Bilindięi gibi her ülkenin çalışan işçisinin çalışma ömrü farklıdır. Türkiye için bu rakamın ne olması gerektiğinin belirlenmesi ve SSK İstatistiklerinde yer alması gerekir.

Bu araştırmada; Uluslararası Çalışma Teşkilatı (ILO) İstatistik Yıllıklarından (ILO Year Book of Labour Statistics) SSK İstatistik Yıllıklarından ve Türkiye Kömür İşletmeleri (TKİ) istatistik kayıtlarından yararlanılmıştır.

II. A M A Ç :

Bu araştırmanın amaçları şunlardır :

1 — Türkiye kömür madenciliği ile dünya kömür madenciliğinin iş kazaları sonuçları karşılaştırılarak Türkiye'nin ölümlü iş kazaları yönünden yerinin belirlenmesi,

2 — Türkiye'de meydana gelen tüm iş kazaları içinde kömür madenciliği iş kazaları payının ne düzeyde olduğunun bulunması,

3 — Kömür madenciliği iş kazalarının ulusal ekonomimize yansıyan miktarının hesaplanması,

4 — Tüm olaylar ve sonuçlarının göz önüne serilerek ilgililerin uyarılması ve işbirliği yapmalarının zorunlu olduğunun vurgulanması.

Önce Türkiye kömür madenciliğinde oluşan ölümlü iş kazaları ile belli başlı kömür üreticisi ülkelerdeki kömür madenciliği ölümlü iş kazaları çeşitli yönleri ile karşılaştırılacak, daha sonra ülkemizdeki iş kazaları, ölümlü iş kazaları ve ülkemiz kömür madenciliği iş kazaları ve ölümlü iş kazaları karşılaştırılarak sonuçları belirtilecek ve yorumlanması okuyucuya bırakılacaktır.

III. TÜRKİYE İLE DİĞER KÖMÜR ÜRETİCİSİ

ÜLKELER ARASINDAKİ DURUM :

TABLO : I Çeşitli Ülkelerde Yaralanma ile Sonuçlanan İş Kazaları.

Ülkeler	İş Kazası Sayıları				
	1977	1978	1979	1980	1981
Fransa	2.092.540	2.039.050	—	—	—
BD.	5.460.300	5.799.400	6.105.700	5.605.800	—
Yugoslavya	286.089	292.714	309.181	298.682	299.896
Batı Almanya	1.996.240	2.011.800	2.135.280	2.112.810	—
Çekoslovakya	250.603	238.407	232.502	219.702	219.714
Mısır	77.266	77.522	73.839	72.117	68.962
Macaristan	117.835	110.881	108.304	102.017	130.706
Tunus	36.317	37.885	35.093	36.475	39.959
Türkiye	199.961	193.998	186.089	159.600	165.101

Kaynak 1982 ILO Year Book Labour Statistics.

Tab'odaki devletlerin karşılarında rakam yazılmayan sıralar ILO istatistik yıllıklarında da bulunmamaktadır. Ancak bir örnek

olması bakımından alınmıştır. Aslında aynı yıllarda iş kazaları verilen ülkeleri karşılaştırmak daha gerçekçi olacaktır. Yukarıda verilen iş kazaları ülkelerin ILO'ya bildirdikleri bütün iş kazalarını içine almaktadır.

TABLO : II — Tablo I de Yer Alan Ülkelerde Meydana Gelen Ölümlü İş Kazaları.

Ülkeler	Ölümlü Sonuçlanan İş Kazaları				
	1977	1978	1979	1980	1981
Fransa	1.709	1.484	—	—	—
ABD.	4.760	4.590	4.950	4.400	—
Yugoslavya	524	568	544	615	648
Batı Almanya	4.275	4.182	4.083	3.794	—
Çekoslovakya	839	748	711	700	770
Mısır	280	271	257	277	263
Macaristan	450	483	461	395	570
Tunus	168	183	202	193	176
Türkiye	1.309	1.178	1.448	1.320	1.173

Kaynak : 1982 ILO Year Book of Labour Statistics.

TABLO : III — Çeşitli Ülkelerde Yaralanma ile Sonuçlanan İş Kazaları Esas Alınarak Yapılan Değerlendirme (% Ölüm Oranları)

Ülkeler	Ölüm ile Sonuçlanan İş Kazası Oranları (%)					
	1977	1978	1979	1980	1981	% Ortalama
Fransa	0,082	0,072	—	—	—	0,078
ABD.	0,087	0,079	0,081	0,079	—	0,082
Yugoslavya	0,183	0,194	0,176	0,206	0,216	0,195
Batı Almanya	0,214	0,208	0,191	0,180	—	0,198
Çekoslovakya	0,335	0,314	0,306	0,319	0,350	0,325
Mısır	0,362	0,350	0,348	0,384	0,381	0,365
Macaristan	0,382	0,436	0,426	0,387	0,436	0,413
Tunus	0,463	0,483	0,576	0,529	0,440	0,498
Türkiye	0,655	0,607	0,778	0,827	0,710	0,715

Kaynak : Tablo I ve Tablo II'deki değerlerden yararlanılarak düzenlendi.

Türkiye ile diğer ülkelerdeki iş kazaları ve ölüm ile sonuçlanan iş kazaları karşılaştırılırsa (Tablo I, II, III) ; 1977 - 1981 yılları arasında en fazla ölümlü iş kazasının Türkiye'de olduğu görülür. Beş yıllık ortalama sonuçlarına göre, ölüm ile sonuçlanan iş kazalarının da Türkiye'nin;

Fransa'dan	9,17
ABD'den	8,72
Yugoslavya'dan	3,67
B. Almanya'dan	3,61
Çekoslovakya'dan	2,20
Mısır'dan	1,96
Macaristan'dan	1,73
Tunus'tan	1,44 kez daha fazla olduğu görülür.

TABLO : IV — Kömür Üreten ve Aynı Yöntemler ile Değerlendirme Yapan Dört Ülkede yılda her 1000 işçiye Düşen Ölümlü İş Kazası Oranı (Yıl = 300 Çalışma İşgünü Olarak Kabul Edilmiştir.)
Ülkeler ve Ölümlü İş Kazası Oranları

Yıllar	İngiltere	Macaristan	Fransa	Türkiye
1967	0,50	0,57	0,58	3,50
1968	0,44	0,43	0,63	3,50
1969	0,43	0,38	0,64	4,90
1970	0,43	0,34	0,76	4,00
1971	0,34	0,47	0,70	3,00
1972	0,36	0,40	0,41	3,70
1973	0,43	0,54	0,64	5,50
1974	0,30	0,36	1,31	4,40
1975	0,35	0,34	0,34	3,70
1976	0,79	0,36	0,84	4,20
1977	0,23	—	0,28	3,17,
1978	0,38	—	0,36	4,73
1979	0,27	—	—	6,08
TOPLAM	4,75	4,15	7,49	54,38
Ortalama	0,365	0,415	0,624	4,183

Kaynak : 1977 - 1979 ILO Year Book Labour Statistics, Table:
26 — B

Tablo IV incelendiğinde; yılda beher 1000 işçiye her gün için düşen ölümlü iş kazası oranı ortalamalarına göre, Türkiye'deki kömür madenciliği işkolunda ölümlü iş kazalarının; İngiltere'den 11,46, Macaristandan 10,08, Fransa'dan 6, 71 kez daha fazla olduğu görülür.

Tablo V incelendiğinde; 1970 - 1979 yılları arasında yılda her 1000 işçiye düşen kömür madenciliği ölümlü iş kazası oranının (ortalamalar üzerinden) Türkiye'de, Macaristan'dan 10,70, Çekoslovakya'dan 10,60, Fas'tan 5, 05, Pakistan'dan 3,83, Kanada'dan 2,70 kez daha fazla olduğu görülür.

**TABLO : V — Kömür Madencisi Çeşitli Ülkelerde
Yılda Her 1000 Yevmiyeye Düşen Ölümlü İş Kazası
Oranı**

Ülkeler	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	Ortalama
Macaristan (1)	0,34	0,47	0,40	0,54	0,36	0,34	0,37	0,30	0,73	0,37	0,422
Çekoslavya (1)	0,43	0,36	0,54	0,38	0,42	0,39	0,64	0,60	0,34	0,27	0,426
Fas (1)	0,69	1,38	0,32	0,49	0,45	0,47	0,60	1,70	2,05	0,53	0,895
Kanada (1)	2,03	2,01	1,93	2,03	1,69	1,14	1,77	1,06	1,40	1,64	1,671
Pakistan (1)	2,12	0,95	0,92	0,13	0,20	2,42	1,51	—	—	—	1,179
Türkiye (2)	4,52	3,06	3,88	5,59	4,65	4,57	4,30	3,24	4,87	6,48	4,616

Kaynak : (1) 1980 ILO Year Book of Labour Statistics, Table : 24 — B (b)

(2) Metinde yer alan Tablo X'dan alındı.

TABLO VI — Kömür Üreticisi Çeşitli Ülkelerde, Çeşitli Sektörlerdeki Ölümlü İş Kazalarının Kömür Madenciliğindeki Öldürücü İş Kazaları ile Oranlanması (% Olarak)

Sektör Adı	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979
İNGİLTERE										
Madencilik ve taş ocağı	0,45	0,36	0,39	0,45	0,33	0,37	0,35	0,26	0,41	0,29
İmalat sanayii	0,04	0,04	0,04	0,04	0,04	0,04	0,03	0,03	0,03	0,03
İnşaat Sektörü	0,19	0,20	0,19	0,22	0,16	0,18	0,15	0,13	0,12	0,14
Demir Yolculuğu	0,28	0,27	0,22	0,18	0,15	0,19	0,19	0,17	0,20	0,18
Kömür madenciliği	0,43	0,34	0,36	0,43	0,30	0,35	0,29	0,23	0,38	0,27
Genel Toplam	1,39	1,21	1,20	1,32	0,98	1,13	1,01	0,82	1,14	0,91
Kömür Madenciliği Oranı %	30,39	28,10	30,00	25,58	30,61	30,97	28,71	28,05	26,95	29,67
MACARİSTAN										
Madencilik ve taş ocağı	0,32	0,45	0,45	0,44	0,36	0,33	0,36	0,30	0,62	0,33
İmalat sanayii	0,10	0,13	0,09	0,10	0,08	0,09	0,10	0,08	0,09	0,10
İnşaat sektörü	0,37	0,28	0,27	0,24	0,26	0,23	0,19	0,29	0,24	0,26
Demir yolculuğu	0,32	0,32	0,30	0,23	0,22	0,26	0,21	0,29	0,28	0,31
Kömür madenciliği	0,34	0,47	0,40	0,54	0,36	0,34	0,37	0,30	0,73	0,37
Genel Toplam	1,45	1,65	1,51	1,55	1,28	1,25	1,23	1,26	1,96	1,37
Kömür Madenciliği Oranı %	23,45	28,48	26,49	34,84	28,13	27,20	30,08	23,80	37,24	27,00

(TABLO VI'nin Devamı)

Sektör Adı	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979
FRANSA										
Madencilik ve taş ocağı	0,78	0,74	0,51	0,69	1,05	0,39	0,91	0,37	0,43	—
İmalat sanayii	0,12	0,12	0,12	0,10	0,10	0,10	0,08	0,09	0,08	—
İnşaat sektörü	0,49	0,50	0,47	0,45	0,46	0,43	0,42	0,34	0,31	—
Demir Yolu	—	0,20	0,23	0,19	0,22	0,21	0,20	0,13	0,21	—
Kömür madenciliği	0,76	0,70	0,41	0,64	1,31	0,34	0,84	0,28	0,36	—
Genel Toplam	2,15	2,26	1,74	0,07	3,14	1,47	2,45	1,21	1,39	—
Kömür Madenciliği Oranı %	35,35	30,97	23,56	30,92	38,42	23,13	34,29	23,14	25,90	—
YUGOSLAVYA										
Madencilik ve taş ocağı	0,50	0,39	0,19	0,18	0,20	0,19	0,32	0,22	0,33	0,20
İmalat sanayii	0,12	0,11	0,10	0,09	0,07	0,07	0,07	0,07	0,09	0,07
İnşaat sektörü	0,24	0,22	0,26	0,20	0,18	0,23	0,26	0,19	0,16	0,10
Demir yolu	0,49	0,41	0,36	0,31	0,34	0,15	0,32	0,24	0,17	0,27
Kömür madenciliği	1,21	0,69	0,28	0,25	0,38	0,27	0,63	0,20	0,48	0,13
Genel Toplam	2,56	1,43	1,19	1,03	1,17	0,91	1,60	1,92	1,25	0,83
Kömür Madenciliği Oranı %	47,26	48,25	23,53	24,27	32,48	29,67	39,38	21,74	38,40	15,66

(TABLO VI'nin devamı)

Sektör Adı	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979
ÇEKOSLAVAKYA										
Madencilik ve taş ocağı	0,43	0,35	0,47	0,35	0,31	0,36	0,54	0,56	0,34	0,26
İmalat sanayii	0,09	0,10	0,08	0,08	0,08	0,07	0,08	0,08	0,08	0,07
İnşaat sektörü	0,20	0,23	0,31	0,23	0,16	0,19	0,22	0,20	0,20	0,19
Demiryolu taşımacılığı	0,41	0,28	0,27	0,36	0,23	0,20	0,25	0,20	0,25	0,26
Kömür madenciliği	0,43	0,36	0,54	0,38	0,32	0,29	0,64	0,60	0,34	0,27
Genel Toplam	1,56	1,32	1,67	1,40	1,10	1,21	1,73	1,64	1,21	1,05
Kömür Madenciliği Oranı %	27,56	27,27	32,33	27,14	29,09	32,23	66,99	36,59	28,10	25,71
KANADA										
Madencilik ve taş ocağı	1,96	2,07	2,20	2,26	2,48	2,02	1,59	1,44	1,50	1,59
İmalat sanayii	0,11	0,11	0,16	0,15	0,17	0,13	0,11	0,10	0,11	0,09
İnşaat sektörü	0,54	0,58	0,52	0,53	0,52	0,48	0,41	0,37	0,39	0,39
Demiryolu taşımacılığı	0,25	0,28	0,36	0,40	0,44	0,28	0,30	0,25	0,25	0,27
Kömür madenciliği	2,03	2,01	1,93	2,03	1,69	1,14	1,97	1,06	1,40	1,65
Genel Toplam	4,89	5,05	5,17	5,37	5,30	4,05	4,58	3,22	3,65	3,99
Kömür Madenciliği Oranı %	41,51	39,80	37,33	37,80	31,89	28,15	38,65	23,92	38,36	41,35

(TABLO VI'nin Devamı)

Sektör Adı	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979
AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ (ABD)										
Madencilik ve taş ocağı	0,53	0,42	0,53	0,42	0,38	0,33	0,28	0,30	0,26	—
İnşaat sektörü	0,20	0,25	0,23	0,13	0,16	0,16	0,12	0,18	0,14	—
İmalat sanayii	0,03	0,04	0,04	0,03	0,03	0,03	0,03	0,03	0,03	—
Demiryolu taşımacılığı	0,16	0,13	0,12	0,14	0,11	0,10	0,11	0,10	0,10	—
Kömür madenciliği	0,98	0,69	0,57	0,46	0,43	0,41	0,36	0,34	0,26	—
Genel Toplam	1,90	1,53	1,49	1,18	1,11	1,03	0,90	0,95	0,79	—
Kömür Madenciliği Oranı %	51,57	45,10	38,26	38,98	38,74	39,80	40,00	35,79	32,91	—
TÜRKİYE										
Madencilik ve taş ocağı	3,20	2,40	3,10	4,10	3,10	2,60	3,00	3,43	4,12	4,29
İmalat sanayii	0,16	0,17	0,17	0,19	0,23	0,19	0,18	0,11	0,14	0,24
İnşaat sektörü	0,86	0,93	0,89	0,94	0,97	0,90	0,91	0,97	0,86	0,93
Demiryolu taşımacılığı	1,35	0,97	1,15	1,30	1,56	1,16	0,95	0,36	0,25	1,33
Kömür madenciliği	4,00	3,00	3,70	5,50	4,40	3,70	4,20	3,17	4,73	6,08
Genel Toplam	9,57	7,47	9,01	12,03	10,26	8,55	9,24	8,04	10,10	12,87
Kömür Madenciliği Oranı %	41,80	40,16	41,07	45,72	42,88	43,27	45,45	39,43	46,83	47,24

Kaynak : 1977 - 1980 ILO Year Book of Labour Statistics

Tablo VI incelendiğinde su hususlar dikkatimizi çekmektedir:

Ölümlü iş kazalarının değerlendirilmesinde ILO istatistik yıllıklarında; madencilik ve taş ocağı (mining and quarrying) imalat sanayii (manufacturing), inşaat işleri (construction), demiryolu taşımacılığı (railways) ve kömür madenciliği (coal mining) işkollarındaki değerler verilmiştir. Karşılaştırmada verilen bu değerlere bağlı kalınmıştır. Ayrıca her ülkenin ölümlü iş kazalarının değerlendirilmesinde ayrı sistemler kullanıldığından bütün ülkeler için ortak bir birime indirmeden değerlendirme yapmak hatalı olacaktır.

Kömür üreticisi olan ve ILO'ya düzenli istatistiksel bilgi gönderen Türkiye dahil sekiz ülkede beş ana işkolu ile kömür madenciliği işkolunun karşılaştırılması yapılarak sonuçlar % (Yüzde) oranına çevrilmiş ve böylece ülkeler arasında ortak karşılaştırmaya gidilmiştir.

Aslında bu araştırma için Tablo VI'nın sonuçlarının verilmesi yeterli idi. Bu konu ile ilgilenen kişilerin diğer işkolları arasında değerlendirmelere gitmelerinde yardımcı olmak amacı ile bütün ülkelerin ölümlü iş kazaları dökümü verilmiştir. Çalışma hayatının iş kazası ve meslek hastalığı değerlendirmeleri konusu ülkemizde henüz istenen düzeyde ele alınmamıştır. En büyük dileğimiz bilim ve üniversite çevrelerinin konuya eğilmeleridir. Böyle bir çalışma sonunda ancak sorunlar milli karakter kazanacak ve olumlu çözümler getirilmesi sağlanabilecektir.

Her kazanın arkasında konuya eğilinir, herşey söylenir. Fakat olayın acısı unutulduğunda, konuya ilişkin çalışmalar da unutulur. 7 Mart 1983 tarihli Zonguldak Kömür Ocağı faciası bunun yeni örneğidir. Bu ve benzeri kazalar bundan önceleri de olmuştur; yine herşey söylenmiş, fakat sorunlara çözümler getirilememiştir. Temennimiz İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği konusunda sorunlara çözümler getirilmesi ve zararların en az düzeye indirilmesidir.

TABLO : VII — Kömür Üreticisi Çeşitli Ülkelerde Kömür Madenciliğinde Meydana Gelen Ölümlü İş Kazalarının Karşılaştırılması.

Çeşitli ülkelerde; Ölümlü iş kazaları genel top'amına, kömür madenciliği ölümlü iş kazaları oranı (%)
ÜLKELER

	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	ORTALAMA
Macaristan	23,45	28,48	26,49	34,84	28,13	27,20	30,08	23,80	37,24	27,00	28,27
İngiltere	30,93	28,10	30,00	25,58	30,61	30,97	28,71	28,05	26,95	29,67	28,96
Fransa	35,35	30,97	23,56	30,92	28,42	23,13	24,29	23,14	25,90	—	29,52
Yugoslavya	47,26	48,25	23,53	24,47	32,48	29,67	39,38	21,74	38,40	15,56	32,08
Çekoslovakya	27,56	27,27	32,33	27,14	29,09	32,23	66,99	36,59	28,10	25,71	33,30
Kanada	41,51	39,80	37,33	37,80	31,89	28,15	38,65	23,92	38,36	41,35	35,88
A.B.D	51,57	45,10	38,26	38,98	38,74	39,80	40,00	35,79	32,91	—	40,13
T ü r k i y e	41,80	40,16	41,07	45,72	42,88	43,27	45,45	39,43	46,83	47,24	43,39

Kaynak : Tablo VI'daki Kömür Madenciliği % Oranları Alınmıştır.

Tablo VII incelendiğinde; ölüm ile sonuçlanan iş kazalarının en yüksek oranının Türkiye Kömür Madenciliği İşyerlerinde olduğu görülür. Türkiye'deki ölüm oranı diğer ülkeler ile karşılaştırılırsa, Türkiye'de meydana gelen kömür madenciliği ölümlü iş kazalarının :

MACARİSTAN'dan	 1,54	ÇEKOSLOVAKYA'dan	 1,30
İNGİLTERE'den	 1,50	KANADA'dan	 1,21
FRANSA'dan	 1,47	A.B.D.'den	 1,08
YUGOSLAVYA'dan	 1,35	Kez daha fazla olduğu sonucuna varılır.	

IV. TÜRKİYE KÖMÜR MADENCİLİĞİ İŞ KAZALARI VE ÖLÜMLER

**TABLO : VIII — 1970 — 1981 Yılları Arasında Kömür
Madenciliği İşkolunda Çalışan İşçi, İş Kazası, Meslek
Hastalığı, Sürekli İşgöremezlik ve Ölüm Sayıları**

Yıllar	İşyeri Sayısı (1)	Çalışan Sigortalı Sayısı (2)	İş Kazası Sayısı (3)	Meslek Has. Sayısı (4)	Sürekli İşgöremez. Sayısı (5)	Ölüm Sayısı (6)
1970	183	48.034	12.026	881	1.123	217
1971	191	63.777	12.352	311	688	195
1972	254	52.270	12.738	195	528	203
1973	273	54.582	12.729	197	410	305
1974	273	57.223	12.167	134	377	266
1975	269	54.966	14.980	293	612	251
1976	282	62.773	10.005	364	609	270
1977	311	102.265	10.079	279	672	331
1978	268	67.826	11.079	243	666	330
1979	283	66.701	11.159	155	414	432
1980	286	68.450	11.438	90	338	345
1981	384	67.940	13.045	81	242	295
TOPL.	3.257	677.812	143.797	3.223	6.679	3.438
ORTAL.	271	63.901	11.983	269	557	287

Kaynak : (1) ve (2) SSK İstatistik Yıllıkları, Tablo : 8
(3,4,5,6) SSK İstatistik Yıllıkları, Tablo : 12

Tablo VIII incelendiğinde; yılda ortalama 300 gün çalışıldığı kabul edilirse, 12 yıllık ortalamalara göre kömür madenciliğinde günde;

- 39,94 işçinin ölüm, sürekli işgöremezlik ve yaralanma ile sonuçlanan iş kazası geçirdikleri,
- 0,90 işçinin meslek hastalığına yakalandığı,
- 1,86 işçinin sürekli işgöremez hale geldiği,
- 0,96 işçinin öldüğü, görülür.

Çalışan ortalama işçi sayısı ortalama işyeri sayısına bölünürse ($63.901 / 271 = 236$) her işletmeye 236 gibi çok az sayıda işçi düşüğü görülür. Bu durumda çalışan işçilerin çoğunun sigortalı olmaması nedeni ile istatistik kayıtlara girmediği düşünülebilir. Kesin bir şey söylenebilmesi için Sosyal Sigortalar Kurumunun veri toplama yöntemini incelemek ve düzeltmek gerekir.

Yine Tablo VIII incelenmeye devam edilirse; çalışan işçilerin yılda; % 18,75'nin iş kazası geçirdiği, % 0,42'sinin meslek hastalığına yakalandığı, % 0,87'sinin sürekli işgöremez hale geldiği, % 0,45'nin iş kazası ve meslek hastalığı sonucu öldüğü anlaşılır. Türkiye iş kazası ortalaması (1972-1981, 10 yıllık) % 9,33 tür. Bu duruma göre kömür madenciliği iş kazası ortalama oranı, Türkiye ortalamasından $(18,75 / 9,33 = 2,01)$ 2,01 kez daha fazladır. Aynı esaslara göre karşılaştırmaya devam edilirse; Kömür madenciliği meslek hastalığı oranının 21,48 kez, sürekli işgöremezlik oranının 6,80 kez ve ölüm oranının 7,61 kez Türkiye ortalamasından yüksek olduğu anlaşılır.

TABLO : IX — 1970 — 1981 Yılları Arasında Kömür Madenciliğinde İş Kazası ve Ölüm Oranları.

Yıllar	Çalışan Sigortalı Sayısı (1)	İş Kazası Sayısı (2)	Ölümler Sayısı (3)	İş Kazası Oranı (10.000 de)	Ölüm Oranı (10.000 de)
1970	48.034	12.026	217	2503,643	54,176
1971	63.777	12.352	195	1936,748	30,575
1972	52.270	12.738	203	2436,962	38,837
1973	54.582	12.729	305	2332,088	55,879
1974	57.223	12.167	266	2126,243	46,485
1975	54.966	14.980	251	2725,321	45,665
1976	62.778	10.005	270	1593,711	43,009
1977	102.265	10.079	331	985,577	32,367
1978	67.826	11.079	330	1633,444	48,654
1979	66.701	11.159	432	1672,988	64,767
1980	68.450	11.438	345	1671,000	50,402
1981	67.940	13.045	295	1920,077	58,140
TOPL.	766.812	143.787	3.438	23.537,802	599,956
ORTAL.	63.901	11.983	287	1.961,484	46,663

Kaynak : SSK İstatistik Yıllıkları, Tablo : 8 (1)
(2) ve (3) SSK İstatistik Yıllıkları, Tablo : 12

Tablo IX incelendiğinde; 12 yıllık ortalamalara göre yılda çalışan 10.000 işçiden 1962 sinin iş kazası geçirdiği ve kaza geçiren her 10.000 işçiden 47 sinin öldüğü görülür.

TABLO : X — Kömür Madenciliğinde Çalışan Her 1000 İşçiye Yılda Düşen Ölüm Oranı.

Yıllar	Yıl İçinde Çalışan İşçi Sayısı ve Mes. Has. Sayısı (1)	Ölümlü İş Kazası (2)	Yılda 1000 İşçiye Düşen Ölüm Oranı
1970	48.034	217	4,52
1971	63.777	195	3,06
1972	52.270	203	3,88
1973	54.582	305	5,59
1974	57.223	266	4,65
1975	54.966	251	4,57
1976	62.778	270	4,30
1977	102.265	331	3,24
1978	67.826	330	4,87
1979	66.701	432	6,48
1980	68.450	345	5,04
1981	67.940	295	4,34
TOPL.	766.812	3.438	54,54
ORTA.	63.901	287	4,55

Kaynak : (1) SSK İstatistik Yıllıkları Tablo : 8
(2) SSK İstatistik Yıllıkları Tablo : 12

SSK İstatistik Yıllıklarında her işkolunda meydana gelen iş kazası sonunda oluşan ölüm ve sürekli işgöremezlik ile meslek hastalığından meydana gelen ölüm ve sürekli işgöremezliklerin nereden kaynaklandığı bilinmemektedir. Bu nedenle zorunlu olarak iş kazası ve meslek hastalığından doğan ölümler birlikte alınmıştır.

Tablo X incelendiğinde; 12 yıllık ortalama sonuçlarına göre çalışan her 1000 işçiden 6 sinin iş kazası ve meslek hastalığı sonucu

öldüğü görülür. Aslına bakılırsa iş kazasından doğan ölümlere göre, meslek hastalığından doğan ölümler'in çok az olması gerekir.

Tablo XI incelendiğinde; 12 yıllık ortalama sonuçlarına göre her 10.000 gün/işçilikten 18'nin ölüm ile sonuçlandığı görülür.

TABLO : XI — Kömür Madenciliğinde Öldürücü İş Kazalarının Her 10.000 Yevmiyeye (Gün/İşçilik) Oranı.

Yıllar	Prım Ödenen Günler Yevmiyeler (1)	Ölümlü İş Kazası (Ölümler) (2)	10.000 Yev. (G./İşçi) Düşen Ölüm Oranı
1970	1.188.451	217	18,3
1971	1.590.753	195	12,3
1972	1.296.460	203	15,7
1973	1.356.648	305	22,3
1974	1.454.234	266	18,3
1975	1.436.643	251	17,5
1976	1.617.512	270	16,7
1977	2.678.091	331	12,4
1978	1.612.928	330	20,5
1979	1.773.741	432	24,4
1980	1.744.228	345	19,8
1981	1.709.946	295	17,3
TOPLAM	19.459.635	3.438	215,5
ORTALA.	1.621.636	287	17,96

Kaynak : (1) SSK İstatistik Yıllıkları, Tablo : 8,12,28 den yararlanılarak düzenlendi ve geçici işgöremezlikte ödenen prim'er düşüldü.

(2) SSK İstatistik Yıllıkları, Tablo : 12

Tablo XII incelendiğinde; 12 yılın ortalaması olarak yılda geçici işgöremezlikle sonuçlanan her iş kazasında 16 gün geçici işgöremezlik gün/işçi kaybı olduğu ve her kazalı 10.000 gün/işçiden 17'sinin ölüm ile sonuçlandığı görülür.

**TABLO : XII — Geçici İlgöremezlik Süreleri ile İş Kazası
Sonucu Meydana Gelen Ölümlerin Karşılaştırılması.**

Yıllar	Yaralanma İle Sonuçlanan İş Kazaları (1)	Her İş Kaza- sına Düşen Gün/İşçi (2)	Toplam Ça- lışılmayan Gün/İşçi (3)	Ölümlü Kaza Sayısı (4)	Gün/İşçiye Düşen Ölüm (5)
1970	11.809	14,39	169.932	217	12,8
1971	12.157	15,03	182.720	195	10,7
1972	12.535	14,20	177.997	203	14,0
1973	12.424	14,23	176.794	305	17,3
1974	11.901	14,62	173.993	266	15,3
1975	14.729	28,08	413.590	251	6,1
1976	9.735	14,28	139.016	270	19,4
1977	9.748	16,13	157.235	331	21,1
1978	10.749	16,03	172.306	330	19,2
1979	10.727	14,56	156.185	432	27,7
1980	11.093	14,97	166.062	343	20,8
1981	12.750	14,23	181.433	295	16,3
Toplam	140.350	190,75	2.267.263	3.438	2.00,7
Ortal.	11.696	15,90	188.939	287	16,7

Kaynak : (1) SSK İstatistik Yıllıkları, Tablo :12 ve 28 den yararlanılarak düzenlendi.

(2) SSK İstatistik Yıllıkları, Tablo : 17,22 ve 28 den yararlanılarak düzenlendi.

(3) (1) ve (2) nin çarpımı.

(4) SSK İstatistikleri, Tablo : 12

Tablo XII ile ilgili açıklama;

SSK İstatistik Yıllıklarındaki toplam iş kazalarından ölümlü iş kazaları düşüldükten sonra (1) sütunu, her yılın geçici işgöremezlik süreleri o yılın yaralanma ile sonuçlanan iş kazalarına bölündükten sonra (2) sütunu hazırlanmış olup, okuyucuyu gereksiz rakamlarla yormamak için buraya işlemler alınmamıştır.

TABLO : XIII — Kömür Madenciliğinde Meydana Gelen İş Kazalarının Türkiye Toplam İş Kazalarına Oranı.

Yıllar	Toplam İş Kazası (1)	Kömür Madenci- liği İş Kazası (2)	Kömür Madenci- liğinin Payı (%)	Kömür Ma- denciliğinin Payı (Binde)
1970	144.483	12.026	8,323	83,23
1971	148.822	12.352	8.300	83,00
1972	160.585	12.738	7,932	79,32
1973	176.993	12.729	7,192	71,92
1974	180.375	12.167	6,745	67,45
1975	182.601	14.980	8,204	82,04
1976	196.341	10.005	5,096	50,96
1977	199.961	10.079	5.040	50,40
1978	193.998	11.079	5,711	57,11
1979	186.089	11.159	5,997	59,97
1980	159.600	11.438	7,167	71,67
1981	165.101	13.045	7,901	79,01
Toplam	2.094.949	143.797	83.608	836.08
Ortalama	174.579	11.983	6,967	69,67

Kaynak : (1) SSK İstatistik Yıllıkları, Tablo :18
(2) SSK İstatistik Yıllıkları, Tablo : 8

Tablo XIII incelendiğinde; 12 yıllık ortalamalara göre, yılda meydana gelen her 100 kazadan 7 sinin kömür madenciliğinde meydana geldiği görülür.

TABLO : XIV — İş Kazası ve Meslek Hastalığı Sonucu Kömür Madenciliğinde Meydana Gelen Sürekli İşgöremezliklerin, Türkiye’de Meydana Gelen Tüm İşgöremezliklere Oranı.

Yıllar	Sürekli İşgöremezlik Türkiye Toplamı (1)	Kömür Madenciliği Sürekli İşgöremezlik Toplamı (2)	Kömür Madenciliği Payı (%)	Kömür Madenciliği Payı (Binde)
1970	3.258	1.123	34,469	344,690
1971	2.851	688	24,132	241,319
1972	2.581	528	20,457	204,572
1973	2.535	410	16,174	161,736
1974	2.762	377	13,650	136,495
1975	2.764	612	22,142	221,418
1976	3.187	609	19,109	191,089
1977	3,954	672	19,456	194,557
1978	3.075	666	21,659	216,585
1979	2.905	414	14,251	142,513
1980	2.577	338	13,116	131,160
1981	2.407	242	10,054	100,540
Toplam	34.356	6.679	228,669	2.286,674
Ortalama	2.863	557	19,056	190,556

Kaynak : (1) SSK 1970 ve 1972 İstatistik Yıllıkları, Tablo : 25
SSK 1981 Yılı İstatistik Yıllığı, Tablo : 21

(2) SSK İstatistik Yıllıkları, Tablo : 12

Tablo XIV incelendiğinde; son 12 yıl ortalamalarına göre yılda meydana gelen her 100 sürekli işgöremezlik vakasından 19 unun kömür madenciliği işkolunda meydana geldiği görülür.

**TABLO : XV — Kömür Madencilğinde Meydana Gelen
Ölümlerin Türkiye’de İş Kazalarında Meydana
Gelen Tüm Ölümlere Oranı.**

Yıllar	Türkiye’de İş Kazalarında Toplam Ölüm Sayısı (1)	Kömür Madencilği Toplam Ölümü (2)	Kömür Madencilği Payı (%)	Kömür Madencilği Payı (Binde)
1970	793	217	27,364	273,644
1971	758	195	25,725	257,256
1972	807	203	25,155	251,549
1973	1.011	305	30,168	301,681
1974	1.117	266	23,813	238,138
1975	1.038	251	24,181	241,811
1976	1.113	270	24,259	242,588
1977	1.309	331	25,286	252,286
1978	1.178	330	28,013	280,136
1979	1.448	432	29,834	298,342
1980	1.320	345	26,136	261,363
1981	1.173	295	25,149	251,491
Toplam	13.065	3.438	290,824	3.150,285
Ortalama	1.089	287	24,235	262,523

Kaynak : (1) SSK İstatistik Yıllıkları, Tab’o : 28
(2) SSK İstatistik Yıllıkları, Tablo : 12

T. blo XV incelendiğinde; 12 yıllık ortalama sonuçlarına göre Türkiye’de iş kazalarında meydana gelen her 100 ölüm vakasından 24’ünün kömür madencilği işkolunda meydana geldiği görülür.

TABLO : XVI — Kömür Madencilğinde Çalışan Sigortalı İşçiler ve Ölümlü İş Kazaları ile Türkiye'de Çalışan Sigortalı İşçiler ve Ölümlü İş Kazalarının Karşılaştırılması.

Yıllar	Türkiye Topl. Sigor. İşçi Sayısı (%)	Kömür Madenci. Çalışan İşçi Sayısı (%)	Türkiye Topl. Ölüm. İş Kazası (%)	Kömür Madenci. Topl. Ö'üm. İş Kazası (%)
1970	100	3,95	100	8,23
1971	100	4,90	100	8,300
1972	100	3,72	100	7,932
1973	100	3,59	100	7,192
1974	100	3,43	100	6,745
1975	100	3,27	100	8,204
1976	100	3,38	100	5,096
1977	100	5,07	100	5,040
1978	100	3,34	100	5,711
1979	100	3,36	100	5,997
1980	100	3,37	100	7,165
1981	100	3,31	100	7,901
TOPLAM 1 200		44,69	1.200	83,608
Orta'ama	100	3,72	100	6,967

Kaynak : SSK İstatistik Yıllıkları

Açıklama : Tablo hazırlanırken. SSK yıllıklarındaki toplam işçi sayıları ve ölümlü iş kazaları % 100 olarak kabul edilmiş, buna göre kömür madenciligindeki işçi sayıları ve ölümlü iş kazaları oranlanmış olup işlemler burada gösterilmedi.)

Tablo XVI incelendiğinde; 12 yıl ortalaması olarak, çalışan işçilerin % 4'nün (3,72), ölümlü iş kazalarının ise % 7 sinin (% 6.967) kömür madenciliginde olduğu görülür. Kömür madenciligi ölümlü kaza oranı, çalışan işçi oranının yaklaşık iki katı olup çok yüksektir.

TABLO : XVII — Kömür Madenciliğinde ve Türkiye’de Çalışan Sigortalı İşçilerin Geçirdiği Ölümlü İş Kazalarının Sigortalı İşçilere Oranı.

Yıllar	Türkiye’de (1) Kömür (2) Türkiye’de Kömür Madenci- Çalışan Toplam Madenciliğinde Ölümlü İş ciliğinde Ölümlü Sigortalı İşçi Çalışan Sig. İşçi Kaz. (Binde) İş Kaz. (Binde)			
1970	1.215.395	48.043	0,65	4,52
1971	1.299.830	63.777	0,58	3,06
1972	1.403.011	52.270	0,58	3,88
1973	1.517.153	54.582	0,72	5,59
1974	1.665.998	57.223	0,74	4,65
1975	1.677.471	54.966	0,62	4,57
1976	1.856.445	62.778	0,60	4,30
1977	2.015.951	102.265	0,65	3,24
1978	2.029.571	67.826	0,68	4,87
1979	1.980.218	66.701	0,73	6,48
1980	2.028.422	68.450	0,65	5,04
1981	2.050.164	67.940	0,57	4,34
Toplam	20.739.629	766.812	7.77	54,54
Ortala.	1.728.305	63.901	0,65	4,55

Kaynak : (1), (2) SSK 1970 - 1981 İstatistik Yıllıkları.

Tablo XVII incelendiğinde; tüm ülkedeki ölümlü iş kazalarının 12 yıllık ortalamasında; 1000 işçiden yılda 0,65’i iş kazasından ö-lürken, kömür madenciliğinde aynı dönemlerde ortalama 1000 iş-çiden 4,55 işçinin iş kazası sonucu öldüğü görülür. Diğer bir ifade ile ülkemizde kömür madenciliği işyerlerindeki iş kazası ölüm oranı Türkiye’de tüm işkollarında meydana gelen iş kazası ölüm oranın-dan 7 kez daha yüksektir.

TABLO : XVIII — Türkiye Kömür İşletmeleri (TKİ) Kömür Ocaklarında Meydana Gelen Ölümlü İş Kazaları.

		Müessese ve İşletmeler									
Yıllar		EKİ	GLİ	OAL	ADL	AEL	DLİ	ELİ	BKİ	GAL	Toplam
1977	Yeraltı	46	2	—	3	—	—	—	—	—	51
	Yerüstü	2	3	—	—	—	—	—	—	—	5
	Toplam	48	5	—	3	—	—	—	—	—	56
1978	Yeraltı	58	1	—	1	1	2	—	—	—	63
	Yerüstü	5	1	2	—	—	—	1	—	—	9
	Toplam	63	2	2	1	1	2	1	—	—	72
1979	Yeraltı	39	1	1	—	—	—	8	1	—	50
	Yerüstü	2	2	—	—	—	—	—	1	—	5
	Toplam	41	3	1	—	—	—	8	2	—	55
1980	Yeraltı	30	—	—	—	—	2	—	3	—	35
	Yerüstü	4	5	1	—	—	—	—	—	—	10
	Toplam	34	5	1	—	—	2	—	3	—	45
1981	Yeraltı	30	—	4	—	—	—	1	1	—	36
	Yerüstü	1	4	—	—	—	1	1	—	1	8
	Toplam	31	4	4	—	—	1	2	1	1	44
1982	Yeraltı	25	1	—	1	—	1	—	—	—	28
	Yerüstü	1	1	—	—	2	3	1	—	—	8
	Toplam	26	2	—	1	2	4	1	—	—	36

Kaynak : TKİ İstatistik Kayıtları

Kısaltmaların Açıklanması :

- EKİ = Ereğli Kömür İşletmeleri
- GLİ = Garp Linyitleri İşletmesi
- OAL = Orta Anadolu Linyitleri İşletmesi
- ADL = Alpagut - Dodurga Linyitleri İşletmesi
- AEL = Afşin Elbistan Linyitleri İşletmesi
- DLİ = Doğu Linyitleri İşletmesi
- ELİ = Ege Linyitleri İşletmesi
- BKİ = Bursa Kömür İşletmesi
- GAL = Güneydoğu Anadolu Linyitleri İşletmesi

Tablo XVII incelendiğinde; 6 yıllık ortalama ve sonuçlara göre şu hususlar görülmektedir:

1. 6 yıl içinde yeraltında 263, yerüstünde 45 olmak üzere toplam 308 işçi iş kazası sonunda ölmüştür.

2. Ölümlü iş kazalarının % 85,4 ü yeraltında çalışan işçilerde, % 14,6'sı yerüstünde çalışan işçilerde meydana gelmiş; başka bir deyişle yeraltındaki ölümlü iş kazaları, yerüstünde meydana gelen ölümlü iş kazalarından 5,9 kez daha yüksek olmuştur.

3. En fazla ölümlü iş kazaları Ereğli Kömür İşletmeleri Müessesesinde olmuş, 6 yıl ortalaması olarak yılda 40,5 işçi iş kazası sonucu ölmüş, tüm TKİ işletmelerindeki ölümlü iş kazalarının % 79'u EKİ de meydana gelmiştir.

Sosyal Sigortalar Kurumu İstatistik Yıllıklarında Tablo XVIII'dekine benzer rakamlar yer almadığından Türkiye genelinde yeraltı ve yerüstü olarak değerlendirme yapılamamaktadır. Eğer yapılabilseydi, öyle sanıyoruz ki, yeraltı iş kazaları ve kaza sonunda meydana gelen sürekli işgöremezlik ve ölümler çok daha fazla olacaktı.

Dileğimiz; Sosyal Sigortalar Kurumu Yetkililerinin gelecek yıllardaki istatistik yıllıklarında bu bilgilere yer vermeleridir.

EKİ de ölümlü iş kazalarının fazla olması nedeniyle, Türkiye genelinde ölümlü iş kazası yönünden yerinin ne olduğunun araştırılması yararlı olacağı düşünülmüş ve bunun ile ilgili olarak Tablo XIX hazırlanmıştır. **Tablo XIX'un incelenmesinde de görüleceği gibi Türkiye'de en yüksek ölümlü iş kazası oranı kömür madenciliğinde, kömür madenciliği içinde de en yüksek ölümlü iş kazası oranı Ereğli Kömürleri İşletme Müessesindedir.** Yıllara göre ölüm oranında düşme olmasına rağmen, EKİ yine de ölümlü iş kazası yönünden birinci sırada yerini almaktadır.

**TABLO : XIX — Ereğli Kömürleri İşletmesinde Çalışan İşçi,
İş Kazası ve Ölüm Sayıları ile Ölüm Oranları.**

Yıllar	Çalışan Ortalama İşçi Sayısı	Toplam İş Kazası Sayısı	Ölümle Sonuçlanan İş Kazası	Ölüm Oranı (%)	Ölüm Oranı (binde)	Ölümlerin İş Kazasına Oranı (binde)
1970	34.671	8.411	87	24,26	2,508	10,34
1971	35.650	8.300	67	23,28	1,879	8,07
1972	36.154	8.411	90	23,26	2,489	10,70
1973	37.591	7.834	70	20,84	1,862	8,94
1974	39.399	7.888	65	20,02	1,650	8,24
1975	40.002	6.318	69	15,79	1,725	10,92
1976	41.774	5.929	50	14,19	1,197	8,43
1977	42.784	5.890	47	13,77	1,099	7,98
1978	42.027	6.941	63	16,50	1,497	9,08
1979	41.923	7.133	41	17,01	0,978	5,75
Toplam	392.020	73.055	649	188,97	16,885	88,45
Ortalama	39.202	7.306	65	18,89	1,689	8,85

Kaynak : Ereğli Kömürleri İşletmesi, 1979 İstatistik Yıllığı.

Tablo XIX incelendiğinde görülür ki; 10 yıllık ortalama sonuçlarına göre her yıl çalışan 100 işçiden 18,89 ü yaralanma, sürekli işgöremezlik ve ölüm ile sonuçlanan iş kazasına uğramış, iş kazası geçiren her 1000 işçiden 1,689 u ölmüş, her 1000 iş kazasından 8,85 i ölüm ile sonuçlanmıştır.

Ereğli Kömürleri İşletmesinde çalışan işçiler iki gruba ayrılmıştır. Birinci grup müstahsil işçiler olup; yeraltında kazı, kazı yardımı, nakliyat, damar içi hazırlık bölümü haricinde nakliyat, lavvarda eleme, yıkama, nakliyat harimanda stokaj işçilerini kapsamaktadır (EKİ 1978 İstatistik Yıllığı, Sayfa: 74). Gayri müstahsil işçilik ise bunların dışında kalan işçiler olarak tanımlanmaktadır.

Tablo XIX düzenlenirken, müstahsil ve gayri müstahsil işçilerin toplamı alınarak değerlendirme yapılmıştır. Oysa yukarıda sayılan işler dışındaki işlerde çalışan ve müstahsil olmayan işçilerin bunlara katılmadan değerlendirmesinin yapılması daha sağlıklı olacaktır.

TABLO : XX — Ölümlü İş Kazalarını Müstahsil İşçilerin Geçirdiği Kabul edilerek Yapılan Değerlendirme.

Yıllar	Müstahsil İşçi Sayısı	İş Kazası Sayısı	Ölümlü İş Kazası (%)	Kaza Oranı	Ölüm Oranı (%)
1970	12.668	8.411	87	66,40	6,808
1971	13.006	8.300	67	63,82	5,151
1972	13.157	8.411	90	63,93	6,840
1973	13.163	7.834	70	59,52	5,318
1974	13.710	7.888	65	57,54	4,741
1975	13.623	6.318	69	46,38	5,065
1976	13.917	5.929	50	42,60	3,593
1977	14.484	5.890	47	40,67	3,245
1978	14.428	6.941	63	48,10	4,367
1979	14.501	7.133	41	49,19	2,827
Topl.	136.657	73.055	649	538,15	48,015
Orta.	13.666	7.306	65	53,82	4,802

Kaynak : EKİ 1979 Yılı İstatistik Yıllığı.

Tablo XX incelendiğinde; 10 yıl ortalaması olarak üretimde çalışan her 100 işçiden yılda 53.82 sinin yaralanma ile sonuçlanan iş kazası geçirdiği, yine üretimde çalışan her 1000 işçiden yılda 4,802 sinin öldüğü görülür. Kaza geçiren her 1000 işçiden 8,897 si ölmektedir.

Daha önce yapılan değerlendirmeler dikkate alınarak karşılaştırma yapılırsa EKİ de meydana gelen ölümlü iş kazasının Türkiye Ortalamasından (% 53, 82/% 9,33) 6 kez, kömür madenciliği iş kazaları ortalamasından 3 kez fazla olduğu görülür. Ölümlü iş kazaları karşılaştırılırsa; EKİ'deki ölümlü iş kazaları oranının Türkiye ortalamasından 7,40. tüm kömür madenciliği ortalamasından 1,06 kez daha yüksek olduğu görülür.

Yapılan incelemelerde ILO istatistik yıllıklarında kömür üreten ülkelerdeki ölümlü iş kazaları oranları 1979 yılına kadar verilmiş, 1979 dan sonra kömür madenciliğide madencilik ve taş ocakları (Mining and quarrying) ile birlikte verilmeye başlanmıştır. Bunun anlamı dünya kömür madenciliği işçi sağlığı ve iş güvenliği zararlarının diğer maden ve taş ocakları işyerlerindeki kazalarla aynı orana düşmüş olmasıdır. Bizde ise, halen kömür madenciliği işçi sağlığı ve iş güvenliği ile ilgili olarak ölümlü iş kazalarında önemini birinci sırada sürdürmektedir.

V. İŞ KAZALARI VE ÖLÜMLERİN ULUSAL EKONOMİMİZE YANSIYAN ZARARLARI

Türkiye'de meydana gelen iş kazalarının % 7 si (Tablo XIII) ve meslek hastalıklarının % 40 ı kömür madenciliği işkolunda meydana gelmektedir SSK. kayıtlarına göre iş kazası ve meslek hastalığı tedavi gideri olarak ödenen; 1980 yılında 8.286.258.889,— TL. (SSK 1980 Yılı Faaliyet Raporu, Sayfa: 123 Tablo: 13), 1981 yılında 11.087.036.827,— TL. (SSK 1981 Yılı Çalışma Raporu, Sayfa 135, Tablo: 13), 1982 yılı projeksiyonu 15.033.505.000,— TL. (1981 Yılı SSK Çalışma Raporu, Sayfa: 173) dir.

1980 ve 1981 yılları iş kazaları ortalaması % 7,32, meslek hastalıkları ortalaması % 0,025 ve ikisinin toplamı % 7,345 tir. İş kazasının % 7 si, meslek hastalığının % 40 ı kömür madenciliği iş kazası ve meslek hastalığı tedavi gideridir. Türkiye ortalamasına bunlar oranlanırsa kömür madenciliği iş kazası oranı % 0,5124, meslek hastalığı oranı % 0,01 eder. İkisinin toplamı % 0,5224 tür.

1980 ve 1981 yılı tedavi gideri ayrı ayrı % 7,345'e bölünür, çıkan sayı % 0,5224 ile çarpılırsa kömür madenciliği iş kazası ve meslek hastalığı tedavi giderleri bulunur. Buna göre;

1980 yılında kömür madenciliği tedavi gideri = 589.345.356,— TL.

1981 yılında kömür madenciliği tedavi gideri = 988.545 624,— TL.dir.

Yukarıdaki miktarlara aynı yıllardaki çeşitli işgöremezlik ve ölümlerden doğan gün kayıpları eklenirse; kömür madenciliğinde iş kazası ve meslek hastalığının görülen mali zararı ortaya çıkar.

TABLO : XXI — Kömür Madenciliği İş Kazası Meslek Hastalığı Sürekli İşgöremezlik ve Ölümlerden Doğan Gün Kayıpları.

	İş Kazası Geçici	Meslek Hastalığı Geçici	Sürekli İşgöremezlik	Ölümlerden Doğan	Toplam
Yıllar	İşgöremezlik Gün Kaybı	İşgöremezlik Gün Kaybı	Gün Kaybı	Gün Kaybı	(Gün)
	(1)	(2)	(3)	(4)	
1980	166.062	13.902	2.535.000	2.587.500	5.302.468
1981	181.433	10.945	1.815.000	2.212.500	4.219.878
Topl.	347.485	24.851	4.350.000	4.800.000	9.522.346
Orta.	173.743	12.426	2.175.000	2.400.000	4.761.173

Kaynak : (1) Tablo XII den alınmıştır (3).

(2) 1981 yılı SSK İstatistik Yıllığı, Tablo : 20 deki geçici işgöremezlik süreleri % 40 ile çarpılarak bulunmuştur.

(3) 1981 Yılı SSK İstatistik Yıllığı, Tablo: 12 deki yıl değerleri alınarak 7500 ile çarpılmıştır (7500 her sürekli işgöremezlik vakası için işgünü kaybıdır. İş Güvenliğine Giriş, Cilt: I, Sayfa 63).

(4) 1981 yılı SSK İstatistik Yıllığı, Tablo: 12 deki yıl değeri alınarak 7500 ile çarpılmıştır.

TABLO : XXII — Cari Yıl Yevmiyeleri ile İşgöremezliklerin Parasal Karşılığı.

Yıllar	Toplam İşgöremezlik Gün Sayısı (1)	Cari Yıl İşçi Yevmiyesi Ortalama (2) (TL.)	Çalışılmayan Günlerin Parasal Karşılığı (3) (TL.)
1980	5.302.468	426,96	2.263.941.737,—
1981	4.219.878	543,84	2.294.938.451,—

Kaynak : (1) Tab'lo XXI'in sonuçlarıdır.

(2) SSK 1981 Yılı Çalışma Raporu, Sayfa: 22, günlük kazançlar ortalaması genel sütunu.

(3) (1) ve (2) nin çarpımıdır.

1982 yılı gün kayıpları bilinmediğinden hesaplanamamıştır. Bu duruma göre kömür madenciliği iş kazası ve meslek hastalığının görünen zararı 1980 yılında 2.832.287.093 TL. 1981 yılında ise 3.083.484.075 TL. olmuştur.

Yapılan araştırmalar parasal kaybın bu alandaki toplam kayıplar içinde 1/4 oranında olduğunu göstermiştir. Kaza anında meydana gelen duraklama ve hasarlar, kazaya uğrayan işçi ailesinin gelir seviyesinin düşmesi ve bunlara bağlı yan etkenler ile kalifiye işçi yetiştirilmesi için gerekli zaman ve para harcamaları da zararın 3/4 nü oluşturmaktadır. Bunlar dikkate alındığında Ulusal Ekonomimize yansıyan zarar; sadece kömür madenciliği işkolu pa-yı olarak 1980 yılında 9.132.914.836,— TL. 1981 yılında ise 12.333.393.600,— TL. olmuştur.

VI. SONUÇ

Mevcut sigortalı işçilerin ortalama % 3,72 si kömür madenciliği işkolunda çalışmaktadır. Oysa Türkiye'deki ölümlü iş kazalarının ortalama % 7 si bu işkolunda olmaktadır. Kömür madenciliğimizde meydana gelen ölümlü iş kazaları diğer kömür üreten ülkelerin kömür madenciliğindeki ölümlü iş kazaları ile karşılaştırıldığında birinci sırayı almaktadır.

Bu durumda; kömür madenciliğimiz için Devlet - İşçi - İşveren üçlüsünün iş kazalarını azaltıcı özel tedbirler uygulaması zorunlu görülmektedir.

TÜRK-İŞ
Bilgi Merkezi

TÜRK-İŞ Bilgi Merkezi

363.119622334 ŞAH 1990